

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
DARBO KODEKSO NR. XII-2603 131 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR PAPILDYMO
137¹ STRAIPSNIU PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Lietuvos Respublikos Darbo kodekso 131 straipsnio 1 dalies papildymo 7 punktu ir Darbo kodekso papildymo 137¹ straipsniu pakeitimo įstatymo pataisų projektą paskatino siekis gerinti Lietuvos gyventojų fizinę ir psichinę sveikatą.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis¹, 2019 m. tik kiek daugiau nei pusė (52 proc.) Lietuvos gyventojų savo sveikatą vertino kaip labai gerą arba gerą, 36 proc. – kaip vidutinišką, 12 proc. – kaip blogą arba labai blogą. Vyrai savo sveikatą vertino geriau nei moterys, tam įtakos galėjo turėti skirtinga gyventojų sudėtis pagal amžių: vyresnio amžiaus moterų dalis yra santykinai didesnė nei vyrų.

Lėtinės ligos – vis didesnį susirūpinimą kelianti problema, kuri tampa iššūkiu ne tik lėtine liga sergančiam asmeniui, bet ir jo aplinkai, visuomenei bei valstybei. 46 proc. gyventojų nurodė², kad serga kokia nors lėtine liga arba turi ilgalaikių sveikatos sutrikimų. Moterų, teigusių, jog turi ilgalaikių sveikatos problemų, buvo daugiau negu vyrų – atitinkamai 51 ir 40 proc.

Kaip parodė tyrimo rezultatai³, 36 proc. vyrų ir 42 proc. moterų darbas yra sėdimas arba stovimas, t. y. susijęs su nedidelėmis fizinėmis pastangomis. 54 proc. vyrų ir 55 proc. moterų nurodė, kad dirbo vidutinių fizinių pastangų reikalaujantį darbą, 9 proc. vyrų ir 2 proc. moterų – atliko sunkų fizinį darbą. Fizinio aktyvumo stoka – viena svarbiausių antsvorio ir nutukimo atsiradimo priežasčių. Fiziškai neaktyvūs žmonės dažniau turi aukštą kraujospūdį (hipertenziją), serga cukriniu diabetu, širdies ir kraujagyslių ligomis, osteoporoze, depresija bei onkologinėmis ligomis. Mažėjant fiziniam darbui, didesnę reikšmę įgauna fizinis aktyvumas laisvalaikio, kuris gali teigiamai paveikti asmens fizinę sveikatą.

Pagal 2019 metų sveikatos būklės ES šalyse apžvalgą⁴, sveikatos priežiūros rezultatai Lietuvoje buvo vieni prasčiausių ES. 2017 m. tikėtina gyvenimo trukmė gimstant buvo 75,8 metų, t. y. daugiau nei penkeriais metais trumpesnė nei ES vidurkis (80,9 metų), o tikėtinos gyvenimo trukmės atotrūkis pagal lytį beveik dvigubai didesnis už ES vidurkį.

Pandemija taip pat prisidėjo prie blogėjančios Lietuvos gyventojų fizinės ir psichinės sveikatos. Nuotolinis darbas padėjo įmonėms plėstis ir išgyventi COVID-19 pandemiją, bet kartu darbuotojams padidino raumenų ir kaulų sutrikimų ir psichikos sveikatos sutrikimų pavojų⁵.

¹ Lietuvos gyventojų sveikata (2020 metų leidimas). Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventoju-sveikata-2020/savo-sveikatos-vertinimas>

² Ten pat.

³ Ten pat.

⁴ State of health in the EU. Lietuva 2019 metų sveikatos būklės šalyse apžvalga. Europos Komisija. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/health/system/files/2019-11/2019_chp_lt_lithuanian_0.pdf

⁵ Nuotolinis darbas ir pavojai sveikatai COVID-19 pandemijos aplinkybėmis. Įrodymai iš praktikos ir poveikis politikai. Prieiga internete: <https://osha.europa.eu/lt/publications/telework-and-health-risks-context-covid-19-pandemic-evidence-field-and-policy-implications>

Siekiant pagerinti Lietuvos gyventojų psichinę ir fizinę sveikatą, siūloma įteisinti sveikatos gerinimo atostogas.

Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatyme nurodoma, kad „sveikata – tai ne tik ligų ir fizinių defektų nebuvimas, bet ir fizinė, dvasinė bei socialinė žmonių gerovė“, todėl „sveikatos gerinimas“ nesusiaurinamas iki „gydymo“.

Darbuotojui turi būti suteikiama galimybė pačiam pasirinkti, koku būdu jis gerins savo fizinę, dvasinę ar socialinę gerovę ir kokius poreikius tenkins: lankys sporto stovyklą, meditacijos užsiėmimus, lankysis pas stomatologą ar tiesiog skirs poilsio dieną namuose.

Sveikatos gerinimo atostogos taip pat padėtų darbuotojams lengviau išgyventi tokius ūmius skausmus, kaip itin dideli menstruacijų skausmai, migrenos priepuoliai.

Lietuvos Respublikos Darbo kodekso 131 straipsnio pakeitimu siekiama įtvirtinti naują tikslinių atostogų rūšį – sveikatos gerinimo atostogas, o Darbo kodekso papildymu 137¹ straipsniu reglamentuoti šias atostogas ir numatyti, kad:

1. Sveikatos gerinimo atostogos – laisvas nuo darbo laikas, suteikiamas darbuotojui jo prašymu sveikatai gerinti. Už sveikatos gerinimo atostogas darbuotojams mokamas vidutinis darbo užmokestis. Sveikatos gerinimo atostogos darbdavio nustatyta tvarka gali būti suteikiamos ir prašymo pateikimo dieną, jeigu prašymas pateikiamas ne vėliau kaip likus vienai valandai iki darbo pradžios.
2. Darbuotojams per metus suteikiamos 5 dienų sveikatos gerinimo atostogos.
3. Teisė pasinaudoti dalimi sveikatos gerinimo atostogų atsiranda darbuotojui, kuris nepertraukiamai dirba 3 mėnesius.
4. Teisė pasinaudoti visomis ar likusia nepanaudota per metus sukauptų sveikatos gerinimo atostogų dalimi prarandama praėjus kalendoriniams metams nuo darbo santykių pradžios.
5. Sveikatos gerinimo atostogų pakeisti pinigine kompensacija draudžiama. Už nepanaudotas sveikatos gerinimo atostogas kompensacija nemokama.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Seimo narys Linas Jonauskas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu pagal galiojančius teisės aktus, darbuotojams priklauso kasmetinės, tikslinės (nėštumo ir gimdymo, tėvystės, vaikui prižiūrėti, mokymosi, kūrybinės, nemokamos), pailgintos, papildomos atostogos.

Tačiau blogėjanti visuomenės psichinė ir fizinė sveikata verčia ieškoti sprendimų, kurie leistų Lietuvos gyventojams gerinti savo sveikatos būklę ir gyvenimo kokybę, kas teigiamai atsilieptų taip pat ir darbo efektyvumui bei motyvacijai.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Lietuvos Respublikos Darbo kodekso 131 straipsnio pakeitimu siekiama įtvirtinti naują tikslinių atostogų rūšį – sveikatos gerinimo atostogas, o Darbo kodekso papildymu 137¹ straipsniu reglamentuoti šias atostogas ir numatyti, kad:

1. Sveikatos gerinimo atostogos – laisvas nuo darbo laikas, suteikiamas darbuotojui jo prašymu sveikatai gerinti. Už sveikatos gerinimo atostogas darbuotojams mokamas vidutinis darbo užmokestis. Sveikatos gerinimo atostogos darbdavio nustatyta tvarka gali būti suteikiamos ir

prašymo pateikimo dieną, jeigu prašymas pateikiamas ne vėliau kaip likus vienai valandai iki darbo pradžios.

2. Darbuotojams per metus suteikiamos 5 dienų sveikatos gerinimo atostogos.

3. Teisė pasinaudoti dalimi sveikatos gerinimo atostogų atsiranda darbuotojui, kuris nepertraukiamai dirba 3 mėnesius.

4. Teisė pasinaudoti visomis ar likusia nepanaudota per metus sukauptų sveikatos gerinimo atostogų dalimi prarandama praėjus kalendoriniams metams nuo darbo santykių pradžios.

5. Sveikatos gerinimo atostogų pakeisti pinigine kompensacija draudžiama. Už nepanaudotas sveikatos gerinimo atostogas kompensacija nemokama.

Tikimasi, kad tai pagerins Lietuvos gyventojų sveikatos būklę ir gyvenimo kokybę. Sveikatos gerinimo atostogos taip pat teigiamai atsilieptų ir darbuotojų darbo efektyvumui bei motyvacijai, apsaugotų darbuotojus nuo pervargimo, pagerintų fizinę bei psichologinę jų būklę.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas įstatymo projektas neturės įtakos kriminogeninei situacijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus įstatymo projektą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės priimti šio Įstatymo projekto įgyvendinamuosius teisės aktus.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Priėmus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos vyriausybė ar jos įgaliota institucija iki 2022 m. gruodžio 31 d. turėtų priimti įgyvendinamuosius teisės aktus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Įstatymui įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

„Sveikatos gerinimas“, „Sveikatos gerinimo atostogos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.

Teikia

Seimo narys Linas Jonauskas